

๗

พงศาวดารเมืองสกลนคร

ฉบับลายมือ อำมาตย์โท พระยาประจันตประเทศธานี
(โจนคำ พรหมสาขา ณ สกลนคร)

พิพิธภัณฑ์เมืองสกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
จัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสฉลอง ๑๕๐ ปี เมืองสกลนคร

พงศาวดารเมืองสกลนคร

ฉบับลายมือ อำมาตย์โท

พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ พรหมสาขา ณ สกลนคร)

พิพิธภัณฑ์เมืองสกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

จัดพิมพ์เผยแพร่

เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ ๑๘๐ ปี เมืองสกลนคร

พงศาวดารเมืองสกลนคร

ฉบับลายมือ อำมาตย์โท พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ พรหมสาขา ณ สกลนคร)

ปีที่พิมพ์ : พ.ศ. ๒๕๖๑

จำนวนที่พิมพ์ : ๕๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย : พิพิธภัณฑ์เมืองสกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้เรียบเรียงพิมพ์ :

นายพจนนารากรณ์ ขจรเนตรวณิชกุล

นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

คณะทำงาน :

นางสาวชุตินา ภูลวรรณ นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

นายกฤษดากร บันลือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ที่ปรึกษา :

พระเทพสิทธิโสภณ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเชิงชุม วรวิหาร จังหวัดสกลนคร

พระครูปลัดศรีธรรมวัฒน์ ประธานศูนย์อนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านห้วยภูพานสกลนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปรีชา ธรรมวินทร อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

นางฟองจันทร์ อรุณกมล ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีเทศบาลนครสกลนคร

ดร.เกรียงไกร ปริญาพล ผู้ทรงคุณวุฒิภาคประชาชน

ดร.ธีระวัฒน์ แสนคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ดร.ปวีดา วิปชชา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ดร.สถิตย์ ภาคมฤค มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ดร.เกรียงไกร ผาสุตตะ มหาวิทยาลัยนครพนม

ดร.อิทธิราชย์ นันชนันตี มหาวิทยาลัยนครพนม

ดร. พิมพ์อมร นิยมคำ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร

นางสาวกัญจิกา กล่อมสุวรรณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร

พิสูจน์อักษร :

นางสาวอลิสา ทับพิลา โรงเรียนวิถีธรรมแห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาพ/ออกแบบปก :

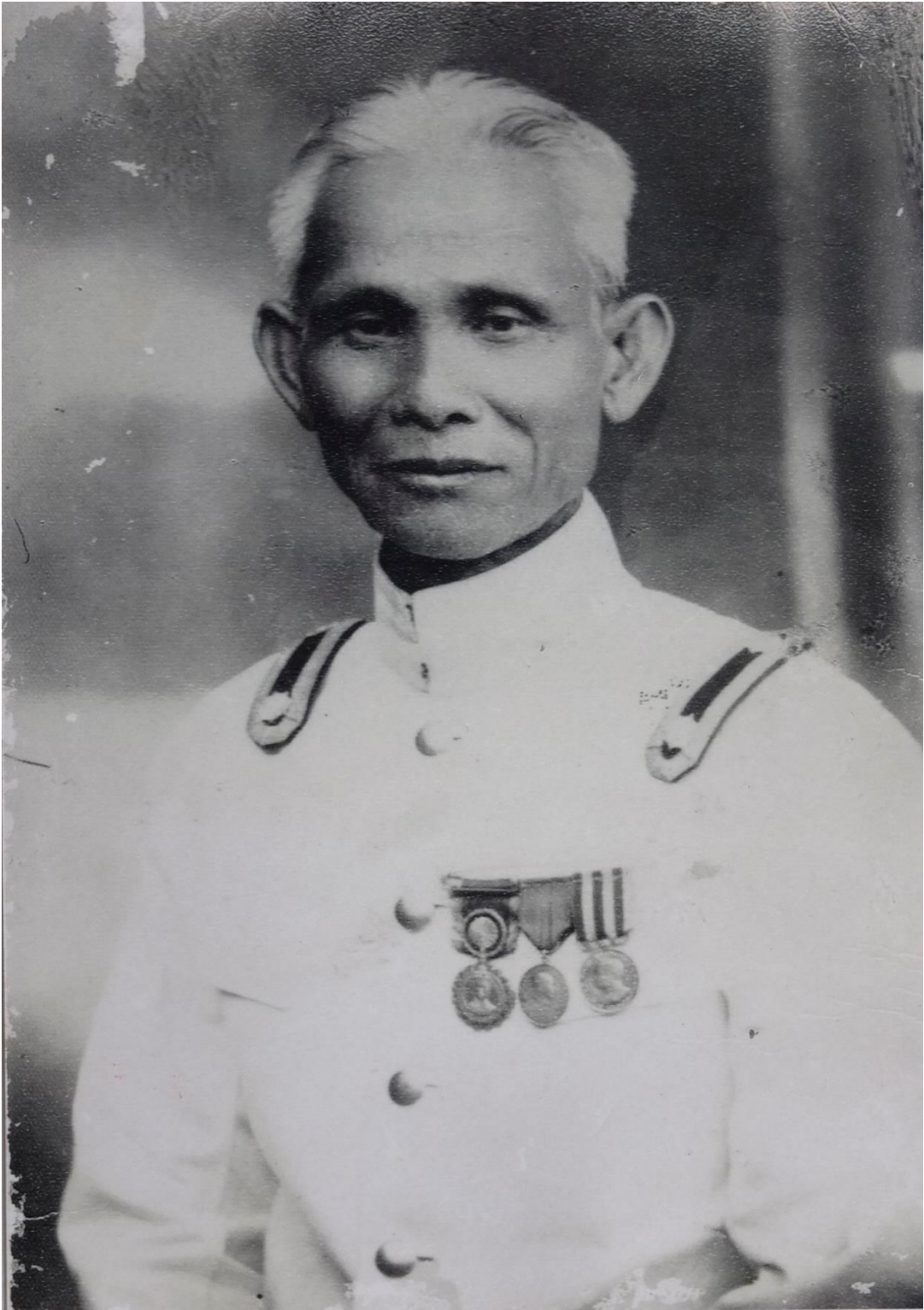
นายหัตถ์ไชย ศิริสถิตย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์สมศักดิ์การพิมพ์ กสิป สกลนคร

อำมาตย์โท พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ พรหมสาขา ณ สกลนคร)
ผู้ว่าราชการเมืองสกลนคร/ผู้บันทึกต้นฉบับ

รองอำมาตย์โท พระบริบาลศุภกิจ (คำสาย ศิริจันทร์)
กรมการพิเศษเมืองสกลนคร/ผู้ตรวจทานต้นฉบับ

คำนิยม

เมืองสกลนครมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และมีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งความหลากหลายทางวัฒนธรรม ของชาติพันธุ์ต่าง ๆ การที่บ้านเมืองมีความเจริญ สืบมาในปัจจุบันก็ด้วยอาศัยหยาดเหงื่อแรงกาย ภูมิปัญญาของเหล่าบรรพชนที่สั่งสมมาหลายยุคหลายสมัย ปัจจุบันในท่ามกลางกระแส แห่งโลกาภิวัตน์ การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของท้องถิ่นบ้านเมือง ถูกมองว่าเป็นเรื่องเก่า ล้าสมัย แต่ตรงกันข้ามว่า การศึกษารากเหง้าความเป็นมาของท้องถิ่นนับเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง อันจะก่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจ ที่ทำให้คนเห็นรากเหง้าของตนเอง เกิดสำนึกความเห็นคุณค่า ความภูมิใจ และศักดิ์ศรีของสิ่งที่ตนเองมีอยู่ที่เป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษในท้องถิ่น ความภูมิใจนี้ทำให้คนเรามีความเชื่อมั่นในตัวเองว่ามีของดีอยู่ สู่การพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญ ในอนาคต

เนื่องในโอกาสที่เมืองสกลนคร มีอายุครบ ๑๘๐ ปี ในวันที่ ๑๗ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๖๑ นี้ เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ของบูรพมหากษัตริยาธิราช แห่งพระราชจักรีวงศ์ และสำนึกในพระคุณของอดีตเจ้าเมือง กรมการ บรรพชนเมืองสกลนคร จึงได้มีการจัดพิมพ์หนังสือพงศาวดารเมืองสกลนคร ฉบับลายมือ อำนวยอักษร พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ พรหมสาขา ณ สกลนคร) หรือฉบับวัดแจ้งแสงอรุณ ขึ้น ซึ่งจะเผยแพร่ไปสู่สถานศึกษาทุกระดับ ยังประโยชน์แก่นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไป ได้ร่วมตระหนักและเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นเมืองสกลนครต่อไป

อาตมาภาพ ขอแสดงความชื่นชมในความวิริยะอุตสาหะและขออนุโมทนาในกุศลเจตนา ของทุกท่านที่ได้ร่วมกันจัดพิมพ์หนังสือที่มีคุณค่าเล่มนี้ อันจะเป็นหลักฐานในการศึกษาค้นคว้า ของอนุชนสืบไป

พระครูปลัดศรีธรรมวัฒน์
ประธานศูนย์อนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านหัตถ์ภูพานสกลนคร

ศูนย์อนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านหัตถ์ภูพานสกลนคร
วันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

คำนำ

หนังสือพงศาวดารเมืองสกลนคร ฉบับ ลายมืออำมาตย์โท พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ พรหมสาขา ณ สกลนคร) หรือฉบับวัดแจ้งแสงอรุณ เป็นเอกสารท้องถิ่นที่มีความสำคัญ เรียบเรียงขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๓๐ ตาม คำสั่งของพระยามหาอำมาตยาธิบดี (หรั่ง ศรีเพ็ญ) สมุหมหาดไทยฝ่ายเหนือ และอภิรัฐมนตรีสภา (สภาองคมนตรี) สมัยรัชกาลที่ ๕ พิมพ์เผยแพร่ ครั้งแรก ในหนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ ๘ การจัดพิมพ์ในครั้งนี้ได้คงเนื้อหา ไม่ได้มีเพิ่มเติมหรือปรับแก้ข้อความแต่อย่างใด มีการเพิ่มในส่วนของบทนำและในส่วนของภาคผนวก ที่ได้นำเอกสารตราตั้งเมืองสกลนคร ปีพุทธศักราช ๒๓๘๑ อันเป็นเอกสารชั้นต้นที่ทรงคุณค่า มาประกอบด้วย

พิพิธภัณฑสถานเมืองสกลนคร ยังมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการจัดพิมพ์เผยแพร่หนังสือเล่มนี้ อีกหลายประการ กล่าวคือ

๑. เพื่อเสริมสร้างสำนึกรักท้องถิ่นของชาวสกลนคร
๒. เพื่อรักษาเอกสารอันเป็นมรดกความทรงจำของชาวสกลนครให้คงอยู่สืบไป
๓. เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์และวิจัยผลงานทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สกลนครให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
๔. เพื่อร่วมเฉลิมฉลองเนื่องในโอกาสที่เมืองสกลนคร มีอายุครบ ๑๘๐ ปี ในวันที่ ๑๗ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๖๑ นี้

ขอกราบขอบพระคุณไปยังท่านผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่กรุณาจัดหางบประมาณ และร่วมเป็นเจ้าภาพสนับสนุนการจัดพิมพ์ในครั้งนี้

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้ จะอำนวยประโยชน์ให้เกิดความรักความเข้าใจและ ตระหนักในการศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่นยิ่งขึ้น อีกทั้งยังมีส่วนช่วยเสริมสร้างสิ่งที่ทำให้เกิดสำนึกรัก ท้องถิ่นและประเทศชาติอย่างมั่นคงสืบไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปรีชา ธรรมวินทร
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
วันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

คำนำผู้เรียบเรียงพิมพ์

การบันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ของบ้านเมืองมักปรากฏในรูปแบบ “พงศาวดาร” หรือ “พื้น” หรือบ้างเรียกว่า “ปุม” เป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างหนึ่ง ในบางตอนอาจมีการสอดแทรกเรื่องราวของตำนานและนิทานท้องถิ่น และเรื่องราวสายตระกูลของบุคคลชนชั้นปกครองเมืองนั้น ๆ อาจกล่าวได้ว่า ผู้บันทึกเรื่องราวของบ้านเมืองในอดีตเอาไว้คือ กลุ่มของชนชั้นปกครองหรือกลุ่มคนที่มีฐานะทางสังคม ที่บันทึกขึ้นเองหรือได้รับมอบหมายจากทางราชการให้รวบรวมเรียบเรียงเรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองการปกครองสอดแทรกลำดับสายตระกูล ดังปรากฏในหนังสือเล่มนี้

พงศาวดารเมืองสกลนคร ฉบับลายมือ อำมาตย์โท พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ พรหมสาขา ณ สกลนคร) หรือฉบับวัดแจ้งแสงอรุณนี้ มีการเรียบเรียงขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๓๐ ตาม คำสั่งของพระยามหาอำมาตยาธิบดี (หรั่ง ศรีเพ็ญ) สมุหเทศาภิบาลไทยฝ่ายเหนือ และอภิรัฐมนตรีสภา (สภาองคมนตรี) สมัยรัชกาลที่ ๕ ต้นฉบับเป็นอักษรไทยน้อยบรรจง พระเทพสิทธิโสภณ (สุรสีห์ กิตติโสภณ) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเชิงชุม วรวิหาร เมื่อครั้งเป็นพระครูปลัดสุรสีห์ กิตติโสภณ เจ้าอาวาสวัดแจ้งแสงอรุณ ได้รับมอบจากทายาทของหลวงพิจารย์อักษร (เส พรหมสาขา ณ สกลนคร) เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๒ ต้นฉบับบันทึกด้วยอักษรไทยน้อยลายมือบรรจง เขียนดินสอดำบนกระดาษฝรั่ง หน้ากระดาษละ ๑๒ บรรทัด มีทั้งหมดจำนวน ๒๒ หน้าครึ่ง หน้าสุดท้ายเขียนด้วยอักษรไทยปัจจุบัน มีการถอดความจากอักษรไทยน้อยเป็นอักษรไทยปัจจุบัน (รักษาสำนวนเดิม) โดยศาสตราจารย์ธวัช ปุณโณทก เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๔ และพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกในหนังสือสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่มที่ ๘

ทั้งนี้ พบเนื้อหาพงศาวดารเมืองนครพนม ที่เขียนโดยอำมาตย์โท พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ พรหมสาขา ณ สกลนคร) หรือเรียกว่า พงศาวดารเมืองนครพนมสังเขป ฉบับพระยาจันทร์โง่นคำ ณ หอสมุดแห่งชาติ พระนคร เมื่อนำมาเทียบเคียงดูก็รู้ได้ว่าเป็นสำนวนและเนื้อเรื่องเดียวกันโดยแท้ อย่างไรก็ตามยังมีบางตอนที่ยังขัดแย้งกันบ้าง สำหรับฉบับลายมือที่ศาสตราจารย์ธวัช ปุณโณทก นำมาถอดความพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกนั้น ปรากฏมีการเขียนเพิ่มเติมบนตัวอักษรไทยน้อยด้วยลายมืออักษรไทยของรองอำมาตย์โท พระบริบาลศุภกิจ (คำสาย ศิริจันทร์) กรมการพิเศษเมืองสกลนคร ที่เพิ่มเติมและตรวจสอบเนื่องจากต้นฉบับไม่สมบูรณ์ มีการลงนามกำกับวันที่ ๒๘ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓ โดยในเล่มยังคงรักษารูปแบบเดิมไว้อยู่

พงศาวดารเมืองสกลนคร ฉบับ ลายมืออำมาตย์โท พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ พรหมสาขา ณ สกลนคร) หรือฉบับวัดแจ้งแสงอรุณ มีเนื้อหาสังเขปในช่วงต้นกล่าวถึงเหตุการณ์ความไม่พอใจในการตั้งตำแหน่งการปกครองเมืองนครพนม ก่อนแยกออกไปตั้งเมืองมะหาไซกองแก้ว มีการสอดแทรกลำดับสาแหรกสายตระกูล ส่วนช่วงท้ายเรื่องเป็นการเข้าสู่การปกครองของราชสำนักสยามเกี่ยวกับการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของครอบครัวเมืองมะหาไซกองแก้วและการตั้งเจ้าเมืองกรมการเมืองสกลนครหรือการตั้งเมืองสกลนครอย่างเป็นทางการ

พงศาวดารเมืองสกลนครฉบับนี้เอง จึงนับได้ว่า เป็นเอกสารสำคัญที่คณะกรรมการจัดทำ พงศาวดารเมืองสกลนคร เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๖๐ นำมาใช้ในการประกอบเรียบเรียงพงศาวดารเมืองสกลนคร ตอนที่ ๓ แยกวงศ์ตระกูลจากเมืองนครพนม ภายหลังจากนำมาตีพิมพ์เผยแพร่เป็นที่รู้จัก ในชื่อ พงศาวดารเมืองสกลนคร ฉบับรองอำมาตย์โท พระบริบาลศุภกิจ (คำสาย ศิริจันทร์) และ พงศาวดารเมืองสกลนคร ฉบับอำมาตย์โท พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ พรหมสาขา ณ สกลนคร)

อนึ่ง การตั้งเมืองสกลนคร ยังปรากฏในเอกสารจดหมายเหตุรัชกาลที่ ๓ เลขที่ ๑๐ จ.ศ.๑๒๐๐ ของสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร เป็นท้องตราหรือสารตราตั้ง ลงวันศุกร์ เดือน ๙ แรม ๗ ค่ำ ปีมจ สัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๐๐ หรือพุทธศักราช ๒๓๘๑ ในแผ่นดินของล้นเกล้ารัชกาลที่ ๓ แห่งราชวงศ์จักรี เนื้อหาใจความระบุถึง การตั้งเจ้าเมืองตลอดจนอุปฮาด ราชวงศ์ราชบุตร อันเป็นตำแหน่งที่สำคัญของการปกครองบ้านเมือง ภาระหน้าที่ของเจ้าเมืองและการแบ่งเขตพื้นที่ อันนับเป็นการตั้งเมืองสกลนครอย่างเป็นทางการภายใต้การปกครองของราชสำนักสยาม นอกจากนี้ยังปรากฏเอกสารบันทึกประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือพงศาวดารเมืองสกลนครฉบับต่าง ๆ ที่มีการรวบรวมเรียบเรียงขึ้น นับเป็นเอกสารสำคัญแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการถือกำเนิดเมืองสกลนครตลอดถึงเมืองต่าง ๆ รวมไปถึงการเข้ามาตั้งชุมชนของผู้คนจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ในสมัยรัตนโกสินทร์ ได้อย่างน่าสนใจ โดยผู้เรียบเรียงพิมพ์ได้ใส่ไว้ในภาคผนวกท้ายเล่ม

ถ้าหากนับเอาตามปีที่มีการตั้งเมืองสกลนครภายใต้การปกครองของราชสำนักสยามอย่างเป็นทางการในสมัยรัชกาลที่ ๓ ตามเนื้อหาที่ท่านจะได้ศึกษานี้ โดยปีจุลศักราช ๑๒๐๐ หรือพุทธศักราช ๒๓๘๑ จวบจนปัจจุบัน เมืองสกลนครจะมีอายุครบ ๑๘๐ ปี บริบูรณ์ ในช่วงเวลาอันยาวนานนี้เอง สกลนครมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจหลายแง่มุมในวาระที่เมืองสกลนครมีอายุครบ ๑๘๐ ปี ในวันที่ ๑๗ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๖๑ นี้ ชาวสกลนครทุกคนพึงถือว่าเป็นปีแห่งความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่า ๑๘๐ ปี ของบ้านเมืองที่ได้รับการพัฒนาสร้างสรรค์ธำรงรักษา ด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมจากบรรพชนรุ่นแล้วรุ่นเล่าภายใต้ร่มพระบารมีของพระบูรพมหากษัตริย์ แห่งบรมราชจักรีวงศ์ จนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปในปัจจุบัน

นายพจนวราภรณ์ ขจรเนตรวณิชกุล

นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

พิพิธภัณฑสถานเมืองสกลนคร

วันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑

สารบัญ

คำนิยม	ก
คำนำ	ข
คำนำผู้เรียบเรียงพิมพ์	ค
สารบัญ	จ
พงศาวดารเมืองสกลนคร	๑
ฉบับลายมือ อำมาตย์โท พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ พรหมสาขา ณ สกลนคร)	
บรรณานุกรม	๗
ภาคผนวก	๘
สำเนาท้องตรา เรื่อง การตั้งเมืองสกลนครและเมืองอื่น ๆ	๙

พงศาวดารเมืองสกลนคร
ฉบับลายมือ อำมาตย์โท พระยาประจันตประเทศธานี
(โง่นคำ พรหมสาขา ณ สกลนคร)

ณ วัน ๓ ๑ ๘ ค่ำ จุลศักราช ๑๒๔๙ ปีกุน นพศก พณหัวเจ้าท่านสมุหมหาดไทยฝ่ายเหนือ
ปรีวิเคาน์ซิลเลอร์ ข้าหลวงใหญ่ ซึ่งตั้งจัดราชการ หัวเมืองลาว หัวเมืองเขมร ฝ่ายตะวันออก
อยู่ ณ เมืองนครจำปาศักดิ์ มีบัญชาโปรดเกล้าฯ สั่งข้าพระพุทธเจ้ากรมการเมืองสกลนครให้จัด
แต่งเรียบเรียงเรื่องพงศาวดารเมืองแต่ตั้งเมืองนครพนม ที่แยกเป็นเมืองมหาชัย เมืองสกลนคร
ต่อ ๆ มานั้น พระเดชคุณเป็นที่ล้น.....(ชำระ).....

จำเดิมเมืองนครพนม พระบรมราชา ^{ก่านเจ้า} เมืองนครพนม มีบุตรชายชื่อท้าวแก้ว บุตรหญิง
ชื่อนางวันทอง นายคำสิง บุตรเพี้ยรามแขกได้นางวันทองเป็นผัวเมีย ท้าวแก้ว อายุได้ ๑๕ ปี
พระบรมราชา ^{ก่าน} ผู้เป็นบิดาเอาท้าวแก้วผู้บุตรไปถวายเป็นมหาดเล็กเจ้าจำปาศักดิ์ ได้สองปี
พระบรมราชา ^{ก่าน} เจ้าเมืองนครพนมก็ถึงแก่กรรม เจ้าเวียงจันทน์ตั้งนายคำสิงบุตรชาย
พระบรมราชา ^{ก่าน} ผู้เป็นผัวนางวันทองเป็นพระนคร เจ้าเมืองนครพนม ครั้นทราบความ
ถึงท้าวแก้วว่า บิดาถึงแก่กรรม พี่ชายเป็นเจ้าเมืองท้าวแก้ว ^{ขอกำลังเจ้าจำปาศักดิ์ได้แล้ว} จึง
ลาเจ้าจำปาศักดิ์ขึ้นมาเข้าในสุโขทัย ^{ที่เวียง} เกลี่ยกล่อมเอาท้าวเพี้ย พวกล้อมเซ กระจตอก
กระจบอง เมืองวัง เชียงฮ่อม ผาบัง ^{เมืองตะโปน เมืองพิน เมืองคำเกิด เมืองคำม่วน จึงพาไพร่} ^{พลตั้งซัดดาทัพอยู่ที่ตำบล}
^{บ้านนากระแตงแกงเหล็กตั้งขึ้นเป็นเมืองมหาชัยกองแก้ว} พระนครคำสิงเจ้าเมืองนครพนมจึงแต่งกรมการ
เอาช่างสองพลาย นอสองยอด เงินสี่สิบแนน ส่งไปขอกำลังนำเจ้าฟ้าภูวนเมืองพูซุน
เจ้าฟ้าภูวนให้กำลังมา ๖,๐๐๐ มารบเมืองมหาชัย นายใช้ ^{ทูตานุทูต} เมืองนครพนมจึงลา
เจ้าฟ้ามาก่อนกำลังแต่ในท้องเดือนสิบสองถึงเดือนอ้าย กำลังเจ้าฟ้าภูวนมาถึงเมืองคำเกิด
ฮู้ข่าวถึงท้าวแก้ว จึงแต่งเอาช่างพลายหนึ่ง นอยอดหนึ่ง ไพร่ ๑๐๐ คน ไปฮีบกำลังภูวน
ที่เมืองคำเกิดว่าเป็นนายใช้เมืองนครพนม กำลังภูวนเชื่อฟัง จึงยกมาตีเมืองนครพนม
ท้าวแก้วจึงเก็บไพร่พล ที่สมัครพรรคพวก ได้ ๓,๐๐๐ รวมทั้งกำลังภูวน ๙,๐๐๐ เมืองนครพนม
แตกข้ามโขงลงมาอยู่ดงเซกาข้างตะวันตก พระนคร เจ้าเมืองนครพนม จึงแต่งกรมการ
ไปเฝ้าเจ้าเวียงจันทน์ ภูวนจึงทำข้าวขำน้ำโขงมาตั้งค้ายอยู่ดาดทรายข้างตะวันตก
เจ้าเวียงจันทน์จึงแต่งพญาเชียงสาคุมไพร่ ๑,๐๐๐ มารบภูวนที่ค้าย ขณะภูวนฆ่าภูวนตายมาก
จึงได้เรียกว่าหาดแก้วกอง พญาเชียงสาแม่ทัพจึงเอาครอบครัวพระนครคำสิง เจ้าเมืองนครพนม
ขึ้นไปอยู่เวียงจันทน์ให้ตั้งบ้านทราย ^{เวียงทราย} รวมสามะโนคร้ว ชายหญิง ๓,๕๐๐ เป็นเมือง
พระยาเชียงสาแม่ทัพจึงเกลี่ยกล่อมเอาท้าวแก้วเป็นพระบรมราชา ^{แก้ว} ขึ้นกับเมืองเวียงจันทน์
ตามเดิม

พระบรมราชา ^{แก้ว} มีบุตรชายชื่อว่า ท้าวอดุตทั้ง ^{ราชา} ท้าวพรหมมา ท้าวศรีวิชัย ท้าวอุ่นเมือง
ท้าวเลาคำ ท้าวราช ท้าวแก้วมณีโชติ ท้าวพรหมบุตร รวมแปดคน บุตรหญิงชื่อว่า นางแห่งคำ

นางแห่งแก้ว นางคำพา นางมิ่ง นางตอม นางยอด นางคำพัว นางเป้า นางแมะ ^{เมาะ} รวมบุตรหญิงเก้าคน
พระบรมราชา ^{ผู้แก้ว} อยู่ในราชการ ๑๒ ปี

จุลศักราช ๑๑๔๐ ปีจอสัมฤทธิศก เจ้าพระวอ ^{เจ้าเมืองหนองบัวลำภู ท้องกรุงเทพฯ ว่า เจ้าเวียงจันทน์ขบถ}
เอากำลึงกรุงเทพฯ ขึ้นมาตีเวียงจันทน์แตก พระบรมราชาผู้แก้ว จึงพาครอบครัวไปตั้งค่ายกวนหมู
ได้ห้าเดือนก็ถึงแก่กรรมท้าวพรหมมาผู้บุตรจึงพาครอบครัวบ่าวไพร่ออกมาอยู่นครพนมท้าวพรหมมา
ได้เป็นที่พระบรมราชา ^{พรหมมา} เจ้าเมือง ^{คิดสมรู้กับเจ้านัน} ท้าวอุทังได้เป็นอุปฮาด ท้าวศรีวิชัย
ได้เป็นราชวงศ์ ได้ออกไปถวายดอกไม้ทองเงินแต่จุลศักราช ๑๑๔๒ ปีชวดอัฐศก

พระบรมราชาพรหมมามีบุตรชายชื่อว่า ท้าวกิ่งหงสา ท้าวหมาแพง ท้าวหมาหล้า
ท้าวคำสาย ท้าวพูเพ ท้าวศรี ท้าวจันทร์ ท้าววัง ท้าวปุย ท้าวขวาง ท้าวโท ท้าวทัง ท้าวชัตตะวัน
ท้าวแสง ท้าวโก รวม ๑๕ คน บุตรหญิงชื่อว่า นางเกด นางเหม็น นางสุรคันทิ ^{มณี} นางจิก นางจอม
นางแก้วปัดถ้ำ นางสุรีรางคำ นางติ่ม นางแก้ววันดี นางชม รวมบุตรหญิง ๑๐ คน

อุปฮาดอุทังมีบุตรชายชื่อว่า ท้าวจูลณี ^{หนึ่ง} บุตรหญิงชื่อว่า นางยอด นางอินสะ รวม ๒ คน
อุปฮาดอุทัง ก็ถึงแก่กรรม ราชวงศ์ศรีวิชัยได้เป็นอุปฮาด พระพรหมราชาพรหมมาอยู่ในราชการ ๑๔ ปี
คิดขบถเข้ากับเจ้าเวียงจันทน์ เมื่อจุลศักราช ๑๑๕๕ ปีฉลู เอกศก เจ้านันเวียงจันทน์ ^{ขบถ} จึงมีหนังสือ
ไปขอกำลึงด้วยเจ้าฟ้าญวน ๆ โปรตเกล้าโปรดข่มอม ให้กองทัพขึ้นมาจับเจ้า ^{นันท์} เวียงจันทน์
พระบรมราชาพรหมมา ^{สมรู้ด้วยจึงต้องจับ} ลงไปกรุงเทพฯ ต้องโทษลงพระอาชญาร้อยที่ ^{พอดิมาน พม่า}
มา่นมาล้อมเมืองเชียงใหม่เจ้านันเมืองเวียงจันทน์ขออาสาตีมา่น ^{พม่า} มาล้อมเมืองเชียงใหม่ให้ชนะ
จึงโปรดเกล้าโปรดข่มอมให้เจ้านัน ^{กับพระบรมราชาพรหมมา} ขึ้นไปรบมา่นที่เมืองเชียงใหม่ให้มีชัยชนะ
พระบรมราชาพรหมมาขึ้นไปถึงเมืองเถินจึงเปื้อนฝักหลานเลยถึงแก่กรรม นายสุดตาเป็นที่
พระศรีเชียงใหม่ ^{สุดตา} เดิมเป็นที่เมียตนพระบรมราชาพรหมมาอยู่รักษาเมืองลงไปเฝ้ากรุงเทพฯ
โปรดเกล้าให้เป็นพระบรมราชา ^{สุดตา} เจ้าเมืองนครพนม ท้าวอุ่นเมืองเป็นที่อุปฮาด ^{ถึงแก่กรรมท้าวศรีวิชัย}
เป็นที่อุปฮาด ท้าวเลาคำเป็นที่ราชวงศ์ สองคนนี้เป็นบุตรพระบรมราชาผู้แก้ว

อุปฮาดศรีวิชัยไม่ยอม ^{รับไพร่เป็นเจ้าเมือง} จึงเอาอพยพครอบครัวบ่าวไพร่ลงไปกรุงเทพฯ
โปรดเกล้าโปรดข่มอมให้เป็นเมืองอยู่ปากน้ำ ท้าวอินทิสาร ^{อินทิสารไม่ปรากฏว่าเป็นบุตรผู้ใด}
เป็นที่พระปลัดปากน้ำ ท้าวจูลณี บุตรท้าวอุทัง ท้าวกิ่งหงสา ท้าวคำสาย ท้าววัง ท้าวปุย
ท้าวหมาหน้า บุตรพระบรมราชาพรหมมา ไม่ยอม ว่าเชื้อไพร่ได้เป็นเจ้าเมือง จึงเอาอพยพครัว
ไพร่ข้ามน้ำโขงไปอยู่ ^{กวนกู๋กวนจัวตามเดิม} หอมชอกเซบั้งไฟ

เมื่อจุลศักราช ๑๑๕๗ ปีเถาะ ตรีศก ท้าวจูลณี ท้าวกิ่งหงสา ก็พาบ่าวไพร่ชัตว่า
เชื้อไพร่ได้เป็นเจ้าเมืองนครพนมไม่ยอมขึ้น พระบรมราชาสุดตา จึงแต่ง ^{คน} ขึ้นไปขอกำลึง
ด้วยเจ้าอินทร์เจ้าเวียงจันทน์ ๆ จึงแต่งเจ้าศรีฐานกับพระยาสุโพเป็นแม่ทัพมาช่วย แต่งเพียงขันขวา
ไปขอกำลึงด้วยเจ้านครจำปาศักดิ์ เมืองสุวรรณภูมิ เมืองร้อยเอ็ด แลท้าวสมมิตรเมืองกาฬสินธุ์
มาพร้อมกันที่เมืองนครพนม ทางกรุงเทพฯพระมหานครโปรด ให้พระยามหาอำมาตย์ขึ้นมาตั้งอยู่โพคำ
เมื่อจุลศักราช ๑๑๕๘ ปีมะโรง จัตวาศก พระยาอำมาตย์จึงแต่งคนขึ้นไปเกลี้ยกล่อมท้าวจูลณี
ท้าวกิ่งหงสา ๆ ไม่ยอมลงมา ครั้นถึงจุลศักราช ๑๑๕๙ ปีมะเส็ง เบญจศก กองทัพเวียงจันทน์
กับเมืองนครจำปาศักดิ์ แลหัวเมืองทั้งปวงยกข้ามแม่น้ำโขงไปรบพวกท้าวจูลณี ท้าวกิ่งหงสาที่กวนกู๋
กวนจัวแตก ^{กองทัพจึงไปตั้งชัตตาทัพอยู่เมืองมหาชัย} จับได้ท้าวหมาหล้า นางคำพัว ฝัวเมีย กับนางยอด

ภรรยาท้าวกิ่งหงสาแต่ป่าไพร่เมืองนครพนม สองพันเศษ ตกไปหัวเมืองทั้งปวงก็มาก นางยอดภรรยาท้าวกิ่ง ^{หงสา} นั้นราชวงศ์หน้าเมืองไชยบุรีเอาเป็นภรรยา

ครั้นจุลศักราช ๑๑๖๑ ปีมะแม สัปตศก ท้าวกิ่งหงสา ท้าวคำสาย จึงยกทัพ ๖,๐๐๐ มาตั้งอยู่บึงสร้างหาด แคมน้ำโขงว่าจะรบกับเมืองนครพนม พระยาสุโขทัยจึงขึ้นทูล ^{ผู้รั้งทัพ} กับอุปฮาดอุ้นเรือนจึงพร้อมกันปรึกษาเห็นว่า นางเกิดเป็นพี่หญิงท้าวกิ่ง ^{หงสา} นางสุรคันทน์ เป็นน้องสาวท้าวกิ่งหงสา ^{จึงแต่ง} บุตรหลาน ผู้หญิงร้อยหนึ่ง มีชั้นรูปเทียนดอกไม้เอาไปปฏิสันถาร ท้าวกิ่งท้าวคำสาย ก็ดีใจเห็นพี่สาวกับน้องสาว ท้าวกิ่งท้าวคำสายว่า ^{ไม่} ยอม ขึ้นกับเมืองนครพนม จะขึ้นกับเจ้าเวียงจันทน์ พระยาสุโขทัยกับอุปฮาดอุ้นเมือง จึงข้ามน้ำโขงไปอยู่ที่วัดธาตุ เมืองนครเก่า จึงเอาท้าวกิ่งหงสา ท้าวคำสาย มารับน้ำสาบานตัวแล้ว ก็พร้อมเลิกทัพกลับเมือง

จุลศักราช ๑๑๖๒ ปีวอก อัฐศก ท้าวจูลณี ท้าวกิ่งหงสา ท้าวคำสาย ท้าวน้อย พร้อมกันขึ้นไปเฝ้าเจ้าเวียงจันทน์ จึงให้ท้าวจูลณีเป็นที่พระพรหม ^{อาสา} เจ้าเมืองมหาชัยกองแก้ว ท้าวกิ่งหงสาเป็นอุปฮาดพระนาดี คำสายเป็นราชวงศ์ ท้าวน้อยบุตรพระพรหม ^{อาสา} เป็นราชบุตร ขึ้นกับเมืองเวียงจันทน์ครึ่ง ขึ้นกับเจ้าญวนครึ่ง

พระพรหมเจ้าเมืองมหาชัยกองแก้ว มีบุตรชาย ท้าวโถง ท้าวคำ ท้าวเหม็น ท้าวเหง้า ท้าวเสื่อ ท้าวเส้า ท้าวแถว ท้าวละ ท้าวนากท้าวหล้า รวม ๑๑ คน บุตรหญิง นางไผ่ นางสิง นางสุย นางบึง นางตุต นางลุน รวม ๖ คน

พระนาดี อุปฮาดกิ่ง มีบุตรชาย ท้าวคำ ท้าวอิน ท้าวเกต ท้าวสิง ท้าวเมืองแก้ว ท้าวสอน ท้าวเชียว ท้าวจัน รวม ๘ คน บุตรหญิง นางตุย นางพอง นางลุน นางหมา นางน้อย นางกอง นางดอกแก้ว รวม ๗ คน พระนาดีอุปฮาดกิ่ง ได้อยู่ในราชการสิบปีก็ถึงแก่กรรมเจ้าเวียงจันทน์ตั้งราชวงศ์คำสาย เป็นอุปฮาดติเภา ท้าวกำ บุตรอุปฮาดพระนาดี เป็นราชวงศ์ อุปฮาดติเภามีบุตรชาย ท้าวโก ท้าวเอิ้น ท้าวปิด ท้าวเกต ท้าวตุง ท้าวคำ ท้าวสอน ^{ท้าวราชฎ์ คนนี้มารดาเกี่ยวข้องกับวงศ์โคตรวิชัย} ท้าวหมู ^{คนนี้มารดาเกี่ยวข้องกับวงศ์ศิริจันทร์} ท้าวอุ้นหล้า รวม ๙ คน ^{๑๐ คน} บุตรหญิง นางนาง นางจวง นางหมุด นางหมา นางสัน นางสี นางเชียว นางลาว นางน้อย รวมเก้าคน

พระพรหมอาสาเจ้าเมืองมหาชัยอยู่ในราชการได้ ๒๙ ปี เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ก็ขบถต่อกรุงเทพพระมหานคร เมื่อจุลศักราช ๑๑๘๙ ปีกุน นพศก กองทัพกรุงเทพฯ ยกขึ้นมาตีเวียงจันทน์ ต่อถึงปีชวด สัมฤทธิศก ศักราช ๑๑๙ เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์แตกขึ้นไปเมืองมหาชัยกองแก้ว เลยขึ้นไปเมืองญวน กลับลงมาทางเมืองพวน เจ้าน้อยเมืองพวนจึงได้จับเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ ส่งให้แม่ทัพกรุงเทพฯ

เมื่อ ๓ ปีมะเมีย ฉศก ศักราช ๑๑๙๖ ปี กองทัพกรุงเทพฯ ยกขึ้นไปตั้งเกลี้ยกล่อมเอาเมืองมหาชัย พระพรหม ^{อาสา} เจ้าเมืองมหาชัยกองแก้ว แยกหนีขึ้นไปเถิงเมืองญวน ก็เลยเถิงแก่กรรมเสีย

ครั้นปีมะแม สัปตศก ศักราช ๑๑๙๗ อุปฮาดติเภา พาเอาครอบครัวป่าไพร่ ออกมาสู่พระบรมโพธิสมภาร ตั้งอยู่เมืองสกลนครเดี๋ยวนี้

ถึง ณ ปีระกา นพศก ศักราช ๑๑๙๙ อุปฮาดติเภาคำสายก็ถึงแก่กรรม ถึง ณ ปีจอ สัมฤทธิศก ศักราช ๑๒๐๐ ปี ราชวงศ์คำลงไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ กรุงเทพฯ จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ราชวงศ์คำ เป็นที่พระยาประเทศธานี เจ้าเมืองสกลนคร โปรดให้ราชวงศ์เมืองกาฬสินธุ์ ที่รักษาเมืองสกลนครอยู่แต่เก่าเป็นที่ อุปฮาด โปรดให้ท้าวอิน บุตรอุปฮาดนาเคีเมืองมหาชัยคนเก่าเป็นราชวงศ์ โปรดให้ราชบุตรเมืองกาฬสินธุ์ เป็นราชบุตรเมืองสกลนคร

พระยาประจันตประเทศธานี มีบุตรชาย ท้าวชัย ท้าวพอง ท้าวสินลา ท้าวไค ท้าวทับ ท้าวรัง ท้าวแต รวม ๗ คน บุตรหญิง นางแพง นางหมูน นางนิงทา นางบัวคำ นางก่อ รวม ๕ คน

อุปฮาดมีบุตรชาย ท้าวโคตร ท้านสิน ท้าวพิมพา ท้าวแสง ท้าวคาน ท้าวพู ท้าวโส รวม ๗ คน บุตรหญิง นางตื้อ นางแท่ง นางทองแดง นางกัณหา รวม ๕ คน

รางวัลอื่นมีบุตรชาย ท้าวเหม็น ^{โง่นคำ} ท้าวซี ท้าวเมฆ ท้าวสงกา ท้าวตูป ท้าวเลา ท้าวเสา ท้าวคำจัน ท้าวชาย รวม ๙ คน บุตรหญิง นางอุ่น นางบัวรพันธ์ นางหมี นางพู นางหมู นางเขียด นางแหว นางปอง นางสุภา นางเฟื่อง นางเหลือง นางจันทร์แดง รวม ๑๓ คน

ราชบุตรรับราชการได้สามปีก็ถึงแก่กรรม เมื่อปีชวด โทศก ศักราช ๑๒๑๒ ปี ท้าวชัตติยะ ^{บุตรใครไม่ทราบ} เป็นราชบุตรได้ห้าปีก็ถึงแก่กรรม เมื่อปีมะโรง เบญจศก จุลศักราช ๑๒๐๖ ท้าวอินทิสารได้เป็นที่ราชบุตร

อุปฮาดรับราชการได้ ๑๓ ปี ก็ถึงแก่กรรม เมื่อปีจอ โทศก จุลศักราช ๑๒๑๒ ท้าวโง่งเป็นที่พระอุปฮาด ท้าวเหม็นเป็นราชบุตร สองคนนี้เป็นบุตรพระพรหม เจ้าเมืองมหาชัย กองแก้ว แต่ราชบุตรอินทิสารกลับคืนไปอยู่กาฬสินธุ์

พระอุปฮาดโง่งมีบุตรชาย ท้าวลาด ท้าวมูม ท้าวจุม ท้าวจี ท้าวอิน ท้าวคำ ท้าวชัย ท้าวพรหม ท้าวเส้น ท้าวสา รวมสิบคน บุตรหญิง นางจวง นางจันทร์ นางวัน นางปอง นางหมู นางย่น นางมาก นางมิ่ง นางดุม นางแอก นางอ่อน นางสัน รวม ๑๒ คน

ราชวงศ์อินรับราชการได้ ๒๑ ปี ก็ถึงแก่กรรม เมื่อจุลศักราช ๑๒๒๐ ปีมะเมีย สัมฤทธิศก

เมื่อจุลศักราช ๑๒๒๕ ปีกุน เบญจศก โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ราชบุตรเหม็น เป็นที่พระภูวดลบริรักษ์โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมบ้านภูหว่านเป็นเมืองภูวดลสะอาง ท้าวเกต บุตรอุปฮาดติเภาเป็นอุปฮาด ท้าวชัยบุตรพระยาประเทศธานีเป็นราชวงศ์ ท้าวเมฆ บุตรพระภูวดล - บริรักษ์เป็นราชบุตร

เมื่อจุลศักราช ๑๒๒๙ ปีเถาะ นพศก โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ท้าวปิด บุตรอุปฮาดติเภา เป็นราชวงศ์ ท้าวลาดบุตรอุปฮาดโง่งเป็นราชบุตรเมืองสกลนคร

ถึงเมื่อ จุลศักราช ๑๒๓๔ ปีวอก จัตวาศก โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมตั้งท้าวเหม็น ^{โง่นคำ} บุตรราชวงศ์อินเป็นพระศรีสุทนต์ผู้ช่วยพระยาประเทศธานีเจ้าเมืองสกลนคร รับราชการได้ ๓๙ ปี อายุได้ ๘๖ ปี ก็ถึงแก่กรรม เมื่อจุลศักราช ๑๒๓๘ ปีชวด อัฐศก อุปฮาดโง่ง ราชบุตรลาด ก็ถึงแก่กรรมในปีนั้น

Handwritten text in Thai script, likely a manuscript or document, showing dense, cursive writing across multiple lines. The text is arranged in two columns, with the left column containing approximately 10 lines and the right column containing approximately 10 lines. The script is highly stylized and difficult to read due to its cursive nature. There are some larger characters and symbols interspersed throughout the text, possibly indicating specific sections or markers. The overall appearance is that of an old, handwritten document.

ต้นฉบับลายมือ (สำเนา) เหตุการณ์ช่วงปีจุลศักราช ๑๒๒๙ - ๑๒๔๐

เจ้าคุณพระยามหาอำมาตย์เชิงเป็นแม่ทัพอยู่เมืองหนองคาย โปรดว่าที่ราชวงศ์ปิด ว่าที่อุปฮาดพระศรีสุทนต์ผู้ช่วยเหม็นว่าที่ราชวงศ์ ท้าวจุมบุตรอุปฮาดโงงว่าที่ราชบุตร ท้าวฟองบุตร พระยาประเทศธานีว่าที่พระศรีสุทนต์ผู้ช่วย ท้าวนาค บุตรพระพรหม^{อาสา} เจ้าเมืองมหาชัย เป็น ว่าที่พระฤทธิมนตรีผู้ช่วย

ครั้นเมื่อจุลศักราช ๑๒๓๙ ปีฉลู นพศก โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมตั้งพระศรีสุทนต์ผู้ช่วย เหม็น^{โงงคำ} ผู้ว่าที่ราชวงศ์เป็นพระอุปฮาด ท้าวฟองผู้ว่าที่พระศรีสุทนต์ผู้ช่วยเป็นราชวงศ์

ครั้นถึงจุลศักราช ๑๒๔๐ ปีชลาภ สัมฤทธิศก โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมตั้งราชวงศ์ปิด ผู้ว่าที่พระอุปฮาดเป็นพระยาประจันตประเทศธานี ท้าวจุมเป็นราชบุตร ท้าวหอมบุตรท้าวกระแสะ เป็นที่พระศรีสุทนต์ผู้ช่วย

พระยาประจันตประเทศธานีปิด มีบุตรชาย ท้าวแสง ท้าวเพา ท้าวฮด^{ท้าวเลาคำ} ท้าวจุม ท้าวเกต ท้าวسیم ท้าวนา รวม ๗ คน บุตรหญิง นางเหม็น นางผิว นางทองคำ นางน้อย นางเข็ม นางสอน รวม ๖ คน

พระอุปฮาดเหม็น มีบุตรชาย ท้าวพังคี ท้าวอรรถี ท้าวนรกา ท้าวสิง ท้าวสัง ท้าวเส ท้าวโท รวม ๗ คน บุตรหญิง นางหน่อแก้ว นางจันทโครพ นางหยด นางคาย นางอวน นางโส นางไส รวม ๗ คน

ราชวงศ์ฟองมีบุตรชาย ท้าวสุวรรณดี ท้าวอินทรี ท้าวแดงอ่อน รวม ๓ คน บุตรหญิง นางคำบด นางคำตัน นางสีดา นางแทน รวม ๔ คน

ราชบุตรจุมมีบุตรชาย ท้าวซี ท้าวอินทอง ท้าวชาลี ท้าวคำมี ท้าวโคตร รวม ๔ คน บุตรหญิง นางกตชาหนึ่ง

พระยาประจันตประเทศธานีรับราชการได้ ๗ ปี ก็ถึงแก่กรรม เมื่อจุลศักราช ๑๒๔๗ ปีวอก ฉศก ครั้นถึงเมื่อจุลศักราช ๑๒๔๘ พณหัวเจ้าท่านสมุหมหาตไทยฝ่ายเหนือปริวิเศนาคันชิลลอร์ ข้าหลวงใหญ่ ซึ่งจัดราชการอยู่เมืองนครจำปาศักดิ์ โปรดว่าที่อุปฮาดเหม็นว่าที่พระยาประจันต ประเทศธานี ราชวงศ์ฟองว่าที่อุปฮาด ราชบุตรจุมว่าที่ราชวงศ์ ท้าวเมฆบุตรราชวงศ์อินว่าที่ราชบุตร ท้าวแสงบุตรพระยาประจันตประเทศธานีว่าที่พระฤทธิมนตรี

ครั้นถึงปีกุน นพศก โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ตั้งพระอุปฮาดเหม็นเป็นพระยาประจันตประเทศ ธานี เจ้าเมืองสกลนครเดี๋ยวนี้ ข้าพระพุทธเจ้า และกรมการเมืองสกลนครได้พร้อมเรียงเรียง พงศาวดารเดิมเป็นเมืองสกลนครแยกออกจากเมืองนครพนม ตามปู่ย่าตายายเล่าสืบต่อๆ มาดังนี้ จะเท็จจริงประการใด ควรมิควรสุดแต่จะโปรดฯ

ได้ตรวจแล้ว

แต่ที่เรียบเรียงลงสมุดนี้ ละเอียดดี มีชื่อบุตรเจ้านายติดต่อพงศ์พันธุ์กันดี แต่ยังไม่ได้สอบพุทธศักราชปีที่มีเหตุผลเกิดขึ้นจะตรงกันหรือไม่ ส่วนใดบกพร่องในสมุดนี้ก็เพิ่มเติมต่อลงไว้แล้ว ในตอนต้นที่ราชบุตรเมืองระแหงยกพยุหยาตรามาสสร้างเมืองมรุกขนคร สมมุติตนเป็นพระยาขัตติยวงศาราชบุตร ฯลฯ ศรีโคตรบูรณหลวงเป็นเมืองออกแก่เวียงจันทน์ ตั้งให้เจ้าเอวก่อนเป็นเจ้าเมืองมีนามว่า พระบรมราชา ก่อน ๆ มีบุตรหญิงชื่อว่า วันทอง น้องชายชื่อว่า กูแก้ว ตอนต้นยังขาดอยู่ ตอนปลายต่อจากเจ้าคุณจันทร์เจ้าเมืองมาแล้ว มีใครเป็นเจ้าเมืองต่อไป ยังไม่มีควรเรียบเรียงไว้

บริบาล

๒๘/๕/๗๓

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความในหนังสือ

เกรียงไกร ปริญาพล. บรรณาธิการ. พงศาวดารเมืองสกลนคร : ฉบับ ร่องอำมาตย์โท

พระบริบาลศุภกิจ (คำสาย ศิริจันทร์). สกลนคร : โรงพิมพ์สกลนครการพิมพ์, ๒๕๕๘.

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

“สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๘ ประจันตประเทศธานี,พระยา – พงศาวดารเมืองสกลนคร”, พิมพ์เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๒.

พจนานุกรม เฉจรเนตร. บรรณาธิการ.

พงศาวดารเมืองสกลนคร : ฉบับอำมาตย์โท พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ พรหมสาขา ณ สกลนคร ณ สกลนคร). สกลนคร, ๒๕๖๑.

สุรัตน์ วรวงศ์รัตน์. บรรณาธิการ.

ตำนานพงศาวดารเมืองสกลนคร : ฉบับอำมาตย์โท พระยาประจันตประเทศธานี (โง่นคำ พรหมสาขา ณ สกลนคร ณ สกลนคร). สกลนคร: สกลนครการพิมพ์, ๒๕๒๓.

ภาคผนวก

สำเนาท้องตรา เรื่อง การตั้งเมืองสกลนครและเมืองอื่น ๆ

ท้องตรานี้ฉันได้ไปพบที่เมืองสกลนคร เมื่อครั้งไปตรวจราชการมณฑลอุดร เห็นเป็นเรื่องสำคัญในทางพงศาวดารรัชกาลที่ ๓ ได้ให้ขอคัดสำเนามา สำเนาที่คัดมาฉบับนี้ ตัวอักษรผิดอยู่หลายแห่ง แต่ตรวจแก้ไขให้ถูกต้องได้ไม่ยาก ขอให้ตรวจแก้ไขเสีย แลส่งสำเนาไปพิมพ์ไว้ในหนังสือเทศาภิบาลด้วย สำเนาฉบับนี้ควรรักษาไว้ ในพวกจดหมายเหตุรัชกาลที่ ๓ ในหอพระสมุด ฯ เวลาแต่งพงศาวดารรัชกาลที่ ๓ จะต้องใช้

ดำรงราชานุภาพ
ขีด/เขียนตามคำสั่ง

คัดสำเนาลงในหนังสือเทศาภิบาล แต่วันจันทร์ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๕๘ แล้ว

หนังสือเจ้าพระยาจักรีฯ มาถึงหลวงศรีโยธา, หมื่นภิรมย์รักษา ข้าหลวง, หลวงประสิทธิ์สงคราม กองนอกเมืองนครราชสีมา, ท้าวเพี้ยผู้รักษาเมืองสกลนคร, พระยาไชยสุนทร เจ้าเมืองกาฬสินธุ์

ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่ามีตราขึ้นมาแต่ก่อนว่าอุปฮาดเมืองมหาไชย ผู้ว่าราชการสกลนครป่วยถึงแก่กรรมเสียแล้ว ครอบครัวยุเมืองมหาไชยยกมาตั้งอยู่เมืองสกลนคร เป็นอันมาก ทรงเห็นว่า ราชวงศ์เมืองมหาไชย ได้เคยบังคับบัญชาว่ากล่าวท้าวเพี้ย ไพร่พล ครอบครัวยุเมืองมหาไชยว่าราชการเมืองสกลนคร ให้ราชวงศ์เมืองกาฬสินธุ์ว่าที่อุปฮาด, ให้ท้าวจูลณี ว่าที่ราชวงศ์ช่วยกันรักษาบ้านเมืองทะนุบำรุงครอบครัวไปพลาง ความแจ้งอยู่ในท้องตราซึ่งโปรดส่งขึ้นมาแต่ก่อนนั้นแล้ว บัดนี้ราชวงศ์ผู้ว่าราชการเมืองสกลนคร, ราชวงศ์เมืองกาฬสินธุ์, ท้าวอินทร์ ท้าวโสดา หลานราชวงศ์เมืองกาฬสินธุ์, บุตรหลานท้าวเพี้ยลงไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท แจ้งราชการ กรุงเทพมหานคร จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระราชทานราชวงศ์ ผู้ว่าราชการเมืองสกลนคร พานเงินเครื่องในถมสำหรับหนึ่ง, คนโทมหนึ่ง, กระจงเงินหนึ่ง, กระจังเงินหนึ่ง, สัปทนปัสตุหนึ่ง, เสื้อเข็มขาบรื้อหนึ่ง, ส่วนปีกทองหนึ่ง, ผ้าโพกขลิบผืนหนึ่ง, ผ้าปุมผืนหนึ่ง, แพรขาวหนึ่ง

ราชวงศ์เมืองกาฬสินธุ์ ถาดหมากเงินคนโทเงินสำหรับหนึ่ง, สัปทนแพรคันหนึ่ง, เสื้อเข็มขาบรื้อหนึ่ง, ผ้าโพกขลิบผืนหนึ่ง, ผ้าดำปักทองผืนหนึ่ง, ผ้าปุมผืนหนึ่ง, แพรขาวห่มผืนหนึ่ง

ท้าวจูลณี ถาดหมากคนโทเงินสำหรับหนึ่ง, เสื้อเข็มขาบลายก้านแย่งหนึ่ง, ผ้าโพกขลิบผืนหนึ่ง, ผ้าดำปักทองผืนหนึ่ง, ผ้าปุมผืนหนึ่ง, แพรขาวห่มผืนหนึ่ง

ราชบุตรเมืองกาฬสินธุ์ เสื้ออัตลัดดอกถี่หนึ่ง, ผ้าโพกขลิบผืนหนึ่ง, ผ้าดำปักไหมผืนหนึ่ง, ผ้าปุมผืนหนึ่ง, แพรขาวห่มผืนหนึ่ง

เป็นเครื่องยศบรรดาศักดิ์ แล้วโปรดฯ ให้ราชวงศ์ ผู้ว่าราชการเมืองเป็นที่เจ้าเมืองสกลนคร ราชวงศ์เมืองกาฬสินธุ์เป็นอุปฮาด, ท้าวจูลณีเป็นที่ราชวงศ์, ราชบุตรเมืองกาฬสินธุ์เป็นราชบุตรเมืองสกลนคร รักษาบ้านเมืองคุ้มครองไพร่พลทำราชการฉลองพระเดชพระคุณขึ้นกับกรุงเทพมหานคร ตามอย่างหัวเมืองลาวข้าขอบขัณฑสีมาทั้งปวงสืบต่อไป

บัดนี้ให้ตั้งราชวงศ์ผู้ว่าราชการเมืองเป็นพระยาประเทศธานี เจ้าเมืองสกลนคร, ราชวงศ์เมืองกาฬสินธุ์เป็นที่อุปฮาด, ท้าวจูลณีเป็นที่ราชวงศ์, ราชบุตรเมืองกาฬสินธุ์ เป็นที่ราชบุตรเมืองสกลนคร ขึ้นมาทำราชการฉลองพระเดชพระคุณตามประเพณีอย่างธรรมเนียม และให้พระยาประเทศธานี บังคับบัญชาว่ากล่าวราชการบ้านเมืองสำเร็จกิจสุขทุกข์ของอาณาประชาราษฎร์ พร้อมด้วยอุปฮาด, ราชวงศ์, ราชบุตรท้าวเพี้ยให้เป็นยศเป็นธรรมเนียมตามริตถ์ประเพณีหัวเมืองลาวข้าขอบขัณฑสีมาทั้งปวง

ให้อุปฮาด, ราชวงศ์, ราชบุตร, บุตรหลานท้าวเพี้ยทั้งปวงฟังคำบังคับบัญชาพระยาประเทศธานี เจ้าเมือง โดยชอบด้วยราชการจงพร้อมมูลเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันสามัคคีตั้งรักภักดีทำราชการสนองพระเดชพระคุณสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แล้วให้มีใบบอ้อมญาติพี่น้องท้าวเพี้ยเอาใจใส่ทะนุบำรุงไพร่พลครอบครัวเก่าใหม่ ให้ได้ทำไร่นาทำมาหากินเป็นปกติ ให้ไพร่พลบริบูรณ์มั่งคั่งขึ้น ให้บ้านเมืองไพร่พลอยู่เย็นเป็นสุข อย่าให้กระทำคุมเหงเบียดเบียนท้าวเพี้ย ไพร่พลให้ได้ความเดือดร้อนแล้วอย่าให้คบหาพากับเสพย์สุราหรือเมา สูบฝิ่นกินฝิ่นซื้อฝิ่นขายฝิ่นกระทำผิด

ด้วยรีตลองประเพณีบ้านเมืองให้เสวยราชการแผ่นดินไปแต่สิ่งหนึ่งสิ่งใด และครอบครัวเมืองมหาไชย ครัวลาวหัวเมืองที่ยังค้างอยู่ปากของตวันออกจะมีอยู่บ้านใดตำบลใดก็ให้พระยาประเทศธานี อุปฮาด, ราชวงศ์ คิดอ่านปรึกษาหารือกับพระสุนทรราชวงษ์ ท้าวเพี้ยจัดแจงไปเกลี้ยกล่อมเอาครอบครัวข้าม มาให้สิ้น อย่าให้ครอบครัวตั้งอยู่ปากของตวันออกเป็นทางเสปียงอาหารกองทัพอายญวนอยู่ได้ บ้านเมืองจะได้ปราศจากข้าศึกศัตรู อยู่เย็นเป็นสุข ประการหนึ่งให้พระยาประเทศธานี, อุปฮาด, ราชวงศ์, ราชบุตร ท้าวเพี้ยเอาใจใส่ในกองการกุศล ทำนุบำรุงวัดวาอาราม พระสงฆ์สามเณร ให้ปรนนิบัติเล่าเรียนตามพระปริยัติธรรม ให้พระพุทธรักษาเจริญรุ่งเรืองถาวร ชักชวนกันทำบุญ ให้ทานจะได้เช่นกองการกุศลผลประโยชน์สืบไปภายหน้า ประการหนึ่งเกิดเทศกาลพระราชพิธี ตรุษสราทให้พระยาประเทศธานี อุปฮาด, ราชวงศ์ ราชบุตร, บุตรหลานท้าวเพี้ยผู้ใหญ่ผู้น้อยพร้อมกัน ณ วัดวาอาราม เมืองสกลนครกระทำสัตยานุสัต์ย์ ถวายต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท สมเด็จพระพุทธิ เจ้าอยู่หัว จำเพาะพระภักดิ์ พระพุทธิเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า รับพระราชทานน้ำ พระพิพัฒน์ สัต์ยาปีละสองครั้ง ตามอย่างธรรมเนียมจทุกปี

อนึ่ง พระสุนทรราชวงษา ราชวงศ์ผู้เป็นที่พระยาประเทศธานี เจ้าเมืองสกลนคร เจ้าเมืองคำ เกิด เพี้ยไชยสงคราม เพี้ยวงษ์ปัญญา เพี้ยเมืองขวาเมืองคำม่วง ท้าวโถง บุตรท้าวพรวิวารณ เจ้าเมืองมหาชัย เพี้ยเมืองสูง นายตากระโซ่ ท้าวไทยบุตร เจ้าเมืองแขก ตานบุตรดี ผู้ว่าราชการเมือง แขก ท้าวเพี้ยพวงนายครีวลงไปแจ้งราชการ ณ กรุงเทพมหานคร เจ้าพนักงานได้จัดแจงตั้ง น้ำพระพิพัฒน์สัต์ยา ให้พระคำกอนเจ้าเมืองคำเกิด เพี้ยไชยสงคราม เพี้ยวงษ์ปัญญา เพี้ยเมืองขวา เมืองคำม่วง ท้าวโถง ท้าวห้าว เพี้ยเมืองสูง ท้าวไทย ตานบุตรดี กระทำสัตยานุสัต์ย์ ถวายต่อใต้ฝ่า ละอองธุลีพระบาท สมเด็จพระพุทธิเจ้าอยู่หัว รับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์สัจจา ตามอย่างธรรมเนียมแล้ว ได้พาพระคำกอน เพี้ยไชยสงคราม ท้าวโถง, ท้าวห้าว, ตานบุตรดี, ท้าวไทย ท้าวเพี้ยมีชื่อ เข้า ฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท กราบถวายบังคมสมเด็จพระพุทธิเจ้าอยู่หัว จึงมีพระบรมราชโองการดำรัส ว่า ซึ่งเจ้าเมือง ท้าวเพี้ยนายไพร่ ครอบครัวพากันสามภักดิ์ ข้ามปากของมาโดยดีก็ให้จัดแจงครอบครัว ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นที่ทางทำมาหากินให้เป็นปกติพร้อมมูลกัน พระยามหาอำมาตย์ กราบบังคมทูล พระกรุณาว่า ครัวเมืองคำเกิดพันคน เมืองคำม่วงสี่ร้อยคน เข้ากันเป็นพันสี่ร้อยคน จัดแจงให้ตั้งอยู่ บ้านแขงกระดานแขวงเมืองกาฬสินธุ์ ที่บ้านแขงกระดานนั้น ภูมิลานไร่่นามีน้อย ครอบครัวเมืองคำ เกิด เมืองคำม่วง จะตั้งอยู่บ้านแขงกระดานด้วยกันทั้งสองเมือง ที่ไร่่นามีพอกไม่ และที่บ้านท่าขอนยาง ริมน้ำลำปะชี ปากคลองตะวันออกแขวงเมืองกาฬสินธุ์ ที่ไร่่นามีมาก พวกครอบครัวจะตั้งบ้านเมืองอยู่ ได้อีกแห่งหนึ่ง จึงทรงพระกรุณาดำรัสว่า ครัวเมืองคำเกิด เมืองคำม่วง ตั้งอยู่บ้านแขงกระดาน ภูมิลานไร่่นามีน้อย ครอบครัวตั้งอยู่ด้วยกันทั้งสองเมืองที่ไร่่นามีพอกไม่พอกทำมาหากิน ซึ่งพระยามหาอำมาตย์ เห็นว่าที่บ้านท่าขอนยาง เป็นภาคภูมิที่ไร่่นามีมาก พลครอบครัวจะตั้งอยู่ได้ ก็จะต้องจัดแจงแบ่ง ครอบครัวไปตั้งอยู่ จะได้เป็นภูมิลานไร่่นามีพอกไม่พอกพลครอบครัวทำมาหากิน ครอบครัวจะได้ตั้งบ้านเรือน อยู่เป็นปกติ แต่ทว่าเทศกาลนี้เป็นฤดูฝนครอบครัวซึ่งตั้งอยู่บ้านแขงกระดานก็ได้ทำไร่่นาลงบ้างแล้ว ให้งดรออยู่ก่อน เมื่อเทศกาลแล้งจึงจะแต่งข้าหลวงขึ้นมาคิดอ่านด้วยพระยาไชยสุนทร, อุปฮาด, ท้าว เพี้ย เมืองกาฬสินธุ์ จัดแจงครัวเมืองคำเกิด ไปตั้งบ้านท่าขอนยาง ครอบครัวจะได้ทำไร่่นา ทำมาหา กินทั่วถึงกันนายไพร่ครอบครัวจะได้อยู่เย็นเป็นสุขสืบไป และครอบครัวเมืองคำเกิด เมืองคำม่วง ซึ่ง ให้ตั้งอยู่บ้านแขงกระดาน และจะยกไปตั้งอยู่บ้านท่าขอนยาง ครัวทั้งสองรายนี้มีที่ทางทำมาหากิน ตั้ง

ตัวได้ปกติ จะตั้งบ้านเมืองก็คงจะโปรดให้ทำราชการขึ้นกับเมืองกาฬสินธุ์ต่อไป และพระคำก้อน เพี้ยเมืองขวา ท้าวเพี้ยเมืองคำเกิด เมืองคำม่วน ซึ่งลงไป ณ กรุงเทพมหานคร นั้น โปรดเกล้า ฯ ให้พระราชทาน

เมืองคำเกิด พระคำก้อน เงินตรา ๒ ชั่ง เสื้ออตัลตดอกถั่วหนึ่ง แพรขาวห่ม ๒ ผืน, ผ้าปูมผืนหนึ่ง, ผ้าวิลาส ๒ ผืน, ผ้าลายชายสะบัด ๒ ผืน

พระราชทานราชวงษ์ เสื้ออตัลตดอกถั่วหนึ่ง ผ้าปูมผืนหนึ่ง,ผ้าวิลาสมีนาผืนหนึ่ง ผ้าชายสะบัดผืนหนึ่ง, แพรหงอนไก่ผืนหนึ่ง, แพรโลผืนหนึ่ง

ท้าวขัตติยะ ท้าวธานี เสื้อโหมตเมืองบนคนละตัว, ผ้าไหมนุ่งคนละผืน, ผ้าชายสะบัดคนละผืน, แพรขาวห่มคนละผืน

เพี้ยสุโภ, เพี้ยวรศรี เสื้อกระบวนไหมคนละตัว, ผ้าไหมนุ่งคนละผืน, แพรขาวห่มคนละผืน

เพี้ยไชยสงคราม เพี้ยวงษ์ปัญญา, เงินตราคนละ ๕ ตำลึง, ผ้าไหมนุ่งคนละผืน แพรขาวห่มคนละผืน, เสื้อกระบวนไหมคนละตัว

เมืองคำเกิด ราชบุตรเสื้ออตัลตดอกถั่วหนึ่ง,ผ้าเชิงปุมผืนหนึ่ง,แพรขาวห่มผืนหนึ่ง ผ้าชายสะบัดผืนหนึ่ง

เพี้ยสุธรรม, เพี้ยเวียงแก, เสื้อกระบวนไหมคนละตัว,ผ้าไหมนุ่งคนละผืน แพรจุนควิคนละผืน

เพี้ยเมืองขวา เงินตรา ๕ ตำลึง,เสื้อโหมตตัวหนึ่ง,ผ้าไหมนุ่งผืนหนึ่ง,แพรขาวห่มผืนหนึ่ง

เมืองวัง ท้าวบุตร,ท้าวเพชร,ท้าวอ เงินตราคนละ ๕ ตำลึง เสื้อโหมตเมืองบนคนละตัว,ผ้าไหมนุ่งคนละผืน,ผ้าชายสะบัดคนละผืน,แพรจุนควิคนละผืน

เพี้ยนามวิเศษ เสื้อกระบวนไหมตัวหนึ่ง,ผ้าไหมนุ่งผืนหนึ่ง,แพรขาวห่มผืนหนึ่ง

เมืองแซก ตานบุตรดี เงินตราชั่งหนึ่ง,เสื้ออตัลตดอกถั่วหนึ่ง,ผ้าวิลาสมีนาสองผืน ผ้าชายสะบัดสองผืน,แพรขาวห่มสองผืน,ผ้าเชิงปุมหนึ่ง

ท้าวไค้ เงินตรา ๑๕ ตำลึง,เสื้อโหมตเมืองบนหนึ่ง, ผ้าไหมนุ่งผืนหนึ่ง ผ้าวิลาสผืนหนึ่ง,แพรขาวห่มสองผืน

เพี้ยกระดานเชียงผา เงินตรา ๕ ตำลึง,ผ้าไหมนุ่งหนึ่ง,แพรขาวห่มหนึ่ง,เสื้อกระบวนไหมหนึ่ง

เมืองท่าอุเทน ท้าวราชบุตร เสื้ออตัลตหนึ่ง,ผ้าวิลาสมีนาหนึ่ง,แพรขาวห่มผืนหนึ่ง

ท้าวอุษิต เสื้อโหมตเมืองบนหนึ่ง, ผ้าวิลาสมีนาผืนหนึ่ง,แพรขาวห่มผืนหนึ่ง

เพี้ยศรีมหานาม,เพี้ยชามาตย์,เพี้ยหมื่นนา,เสื้อโหมตคางตุงคนละตัว

เพี้ยพลอาษา,เพี้ยศรีโกชภูมิ,เพี้ยอินทวงษ์ เสื้อกระบวนไหมคนละตัว

เมืองมหาชัย ท้าวโถง เงินตรา ๕ ตำลึง เสื้ออตัลตตัวหนึ่ง,เสื้อโหมตเมืองบนตัวหนึ่ง,ผ้าไหมนุ่งผืนหนึ่ง,ผ้าวิลาสผืนหนึ่ง,แพรขาวห่มผืนหนึ่ง

ท้าวห้าว เงินตรา ๕ ตำลึง เสื้อโหมตเมืองบนตัวหนึ่ง,ผ้าไหมนุ่งผืนหนึ่ง,ผ้าวิลาสผืนหนึ่ง,แพรขาวห่มผืนหนึ่ง

เพี้ยเมืองสูง นายตากระโช้ เงินตรา ๕ ตำลึง ผ้าไหมนุ่งผืนหนึ่ง,แพรขาวห่มสองผืน,เสื้อโหมตเมืองบนหนึ่ง,ผ้าวิลาสมีนาหนึ่ง

แล้วให้พระสุนทรราชวงษา พระยาประเทศธานี พาพระคำก้อน เพี้ยเมืองขวา,ท้าวเพี้ยมีชื่อ กลับขึ้นมาด้วย แล้วให้พระยาไชยสุนทร เจ้าเมืองกาฬสินธุ์ อุปฮาด ท้าวเพี้ย เอาใจใส่ทะนุบำรุง

ครอบครัว เมืองคำเกิด,เมืองคำม่วน ซึ่งตั้งอยู่บ้านแขงกระดาน ให้ได้ทำมาหากินด้วยกันกว่าจะได้แยกครอบครัว ไปตั้งบ้านทำขอนยาง อย่าให้มีความเดือดร้อนได้ แลให้คิดอ่านจัดแจงให้เมืองคำเกิด เมืองคำม่วน ไปเกลี้ยกล่อมเอาพวกครอบครัวซึ่งยังตกค้างอยู่ปากของตะวันออกข้ามมาให้สิ้น ครอบครัวจะได้ตั้งบ้านเรือนทำมาหากินเป็นปกติพร้อมมูลกัน จะได้เป็นกำลังรื้อพลกับบ้านเมืองไปภายหน้า แล้วสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวจะได้ทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงเจ้าเมือง ท้าวเพี้ยนายครัว ตามมีกำลังไพร่พลมากแลน้อย ให้ทำราชการฉลองพระเดชพระคุณต่อไป

อนึ่ง หลวงศรีโยธา, หมื่นภิรมย์รักษาข้าหลวง หลวงประสิทธิ์สงคราม นายกองนอก เมืองนครราชสีมา พระสุนทรราชวงษา พระยาไชยสุนทร เจ้าเมืองกาฬสินธุ์ บอกลงไปแต่ก่อนว่าครัวเมืองคำเกิด บ้านนาอาวนาของ ชายหญิงใหญ่น้อย ๒๐๐ คน ข้ามมาทางเมืองมหาไชย เจ้าเมืองกรมการเมืองไชยบุรี ว่าครอบครัวรายนี้เป็นครัวเวียงจันทร์ อุปฮาดราชวงษ์ เมืองคำเกิด เมืองคำม่วน ว่าเป็นครัวเมืองคำเกิด เมืองคำม่วน จนเวียงจันทร์ซึกเอาไป ครั้นอนุเวียงจันทร์แตกหนีไปอยู่เมืองมหาชัย จนเวียงจันทร์มอบครอบครัวรายนี้ให้เมืองคำเกิดตามเดิม เจ้าเมืองไชยบุรีก็ส่งครัวคืนให้ แค่ ๖๗ คน ซึกเอาไว้เมืองไชยบุรี ๑๓๓ คน กับว่าครัวเมืองคำเกิด ข้ามมาทางเมืองท่าอุเทน ชายหญิงใหญ่น้อย ๑๓๓ คน พระศรีวรราช เจ้าเมืองท่าอุเทน ซึกไว้ ๓๐ คน ส่งมาอยู่บ้านแขงกระดาน ๑๒๓ คนนั้น พระสุนทรราชวงษา กับ พระยาไชยราชวงษา เจ้าเมืองไชยบุรี ราชบุตรเมืองท่าอุเทน เจ้าเมืองท้าวเพี้ย เมืองคำเกิด เมืองคำม่วน ลงไปพร้อมกัน ณ กรุงเทพฯ ได้ว่ากล่าวด้วยครัวรายเมืองคำเกิด ซึ่งเกี่ยวข้องกับเมืองไชยบุรี,เมืองท่าอุเทน เจ้าเมือง ราชบุตรท้าวเพี้ยเมืองคำเกิด ก็ยอมให้ครัวอยู่ตามใจสมัครนั้น ครอบครัวปากตะวันออก สามีภักดีพากันข้ามมาโดยดี ได้มีตราขึ้นมาแต่ก่อนว่า ครัวจะสมัครอยู่เมืองไหน ก็ให้อยู่ตามใจสมัคร แฉงอยู่ในท้องตราแต่ก่อนนั้นแล้ว แลเมืองคำเกิดซึ่งสมัครอยู่เมืองไชยบุรี ๓๑๓ คน, สมัครอยู่เมืองท่าอุเทน ๓๐ คน เจ้าเมืองท้าวเพี้ยเมืองคำเกิด เมืองคำม่วน ก็ยอมให้ครัวอยู่ตามใจสมัครขออยู่แล้ว

อนึ่ง เขตแดนเมืองสกลนครมีท้องตราโปรดเกล้าฯ ให้แบ่งปันเขตแดนกับเมืองกาฬสินธุ์ ครั้งแยกไปตั้งเมืองสกลนคร แฉงอยู่ในท้องตราแต่ก่อนนั้นแล้ว เขตแดนเมืองสกลนคร เมืองกาฬสินธุ์ ให้คงอยู่ตามท้องที่โปรดขึ้นมาแต่ก่อน แต่เขตแดนเมืองสกลนคร กับแดนเมืองนครพนมเมืองหนองหารเมืองมุกดาหารนั้น ยังหาที่กำหนดแน่นอนไม่ ข้างหน้าไปจะอริวิาทเกี่ยวข้องกับเขตแดน จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระสุนทรราชวงษา,พระไชยราชวงษา เจ้าเมืองไชยบุรี อุปฮาดเมืองกาฬสินธุ์ อุปฮาดเมืองหนองคาย ท้าวบุตร ผู้ที่เป็นอุปฮาดเมืองละครพนม พร้อมกับทำแผนที่จัดแจงเขตแดนบ้านเมือง ทั้งนี้ซึ่งกระหนาบคาบเกี่ยวกันอยู่ ให้ว่ากล่าวแบ่งปันเขตแดนบ้านเมือง ให้เป็นสำเร็จอย่าให้เกี่ยวข้องกันอยู่ ได้จัดแจงแบ่งปันเขตแดนเมืองสกลนครข้างตะวันออกเฉียงเหนือตั้งแต่บ้านนามน มาบ้านกุดสะมาลย์ บ่อสระอ้อ บ้านบาตร ตัดไปริมฝั่งน้ำอุ้นข้างเหนือ ตั้งแต่ปากน้ำยามข้างเหนือไปบ้านพระหัวพันนาขึ้นไปปลายน้ำห้วยสงคราม ข้างใต้เป็นเขตแดนเมืองสกลนคร ตั้งแต่ห้วยศรีชะแรดข้างเหนือไปจนปลายน้ำห้วยสงคราม ข้างเหนือเป็นเขตแดนเมืองหนองหาร แลข้างตะวันออกเฉียงใต้เมืองสกลนคร ตั้งแต่ปากน้ำก่าเฉียงใต้มาบ้านหนองเหียน บ้านจวนเพ็ญ เป็นแดนเมืองสกลนครต่อกับบ้านแหบ้านดงหลวง แดนเมืองมุกดาหาร ปากน้ำก่าตะวันออก บ้านนาแก บ้านเชียงสือ เป็นแดนเมืองสกลนครต่อกันกับแดนเมืองนครพนม ให้เจ้าเมืองท้าวเพี้ยรักษาบ้านเมืองเขตแดนตามกำหนดในท้องตราซึ่งโปรดเกล้าฯ ขึ้นมา อย่าให้มีความวิวาทเกี่ยวข้องกับเขตแดนต่อไป ช่วยกันรักษาขอบขันฑ์ให้

บ้านเมืองอยู่เย็น และครอบครัวเมืองมหาชัย ซึ่งมาตั้งอยู่เมืองสกลนครนั้น ให้พระยาไชยสุนทรอุปฮาดท้าวเพี้ย ก็ได้ทำนุบำรุงมาแต่เดิมแล้วครอบครัวทั้งนี้ก็ฟุ้งขึ้นมาตั้งอยู่ใหม่เขตแดนเมืองสกลนครกับเมืองกาฬสินธุ์ใกล้เคียงกัน ถ้าครอบครัวเมืองสกลนครจะทำมาหากินคาบเกี่ยว เข้ามาในเขตแดนเมืองกาฬสินธุ์ประการใด อย่าให้พระยาไชยสุนทร อุปฮาดท้าวเพี้ยรังเกียจหวงกันเขตแดนให้ช่วยทนุบำรุงให้ครอบครัวได้ทำมาหากินอย่าให้มีความเดือดร้อน ถ้าเมืองกาฬสินธุ์ กับเมืองสกลนคร จะเกี่ยวข้องกันด้วยเขตแดนครอบครัวประการใดก็ให้ประนอบประนอม ผ่อนปรนกันตามฉันทบ้านที่เมืองน่องอันเป็นเมืองใกล้ข้าขอบขัณฑสีมาอันเดียวกัน จะได้เป็นสามัคคีรสช่วยกันทำราชการฉลองพระเดชพระคุณสืบไป

อนึ่ง ครอบครัวเมืองสกลนครครอบครัวที่ขยงมาตั้งบ้านเรือนอยู่ใหม่ครอบครัวยังหาได้ตั้งตัวเป็นปกติไม่แล้วยังจะคิดเกลี้ยกล่อมเอาครอบครัวมาใส่บ้านใส่เมืองต่อไปอีก จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระราชทางเงินหลวง ๑๐ ชั่ง ให้พระยาประเทศธานี เอาขึ้นมาไว้สำหรับจะซื้อข้าวซื้อกระบือ แจกจ่ายครอบครัว ถ้าครัวเก่าพวกโดยากจนไม่มีกระบือทำไร่นาขัดสนข้าวปลาอาหารอยู่ที่ให้อาเงินซื้อกระบือเจือจานให้กับครอบครัวให้ได้ทำไร่นาแลจัดซื้อข้าวซื้อกระบือแจกจ่ายให้ครอบครัว ซึ่งเกลี้ยกล่อมได้มาใหม่เช่นกำลังทำไร่นา ทำมาหากินให้ทั่วถึงกันครอบครัวจะได้ตั้งเป็นปกติบ้านเมืองจะได้บริบูรณ์มั่งคั่งอยู่เย็นเป็นสุขสืบไป

อนึ่งพระยาประเทศธานี ให้กราบบังคมทูลพระกรุณาว่าป็นคาบศิลาหลวงสำหรับเมืองสกลนครหาไม่ ขอรับพระราชทานป็นคาบศิลา ๕๐ กระบอก ขึ้นไปไว้สำหรับราชการรักษาบ้านเมืองได้ให้เจ้าพนักงานจ่ายป็น คาบศิลา ๕๐ กระบอก, กระสุน ๒๕๐๐ กระสุน, ศิลาปากนก ๕๐๐ ปาก ให้พระยาประเทศธานี, อุปฮาด, ราชนวรงค์ ท้าวเพี้ยคุมขึ้นมาด้วย ให้พระยาประเทศธานี, อุปฮาด, ราชนวรงค์ ท้าวเพี้ยกำชับห้ามปรามอย่าให้ผู้ใดเอาป็นของหลวงไปยิงช้าง ม้า โค กระบือ ให้ป็นชำรุดเสียไปได้ป็นอันตรายทีเดียว ให้พระยาประเทศธานี, อุปฮาด, ราชนวรงค์ท้าวเพี้ย จัดแจงให้พิทักษ์รักษาชำระขัดสีป็นของหลวงไว้ให้ดี มีราชการศึกสงครามจะได้จับจ่ายให้ทันราชการ

อนึ่งพระยาประเทศธานี, พระคำก้อนเมืองคำเกิด, ราชนบุตรเมืองคำม่วนให้กราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานสิ่งของขึ้นมาไว้สำหรับบ้านเมืองทำบุญให้ทาน ได้ให้เจ้าพนักงานจัดสิ่งของพระราชทาน ให้พระยาประเทศธานี ผ้าไตร ๓ ไตร, สุพรรณถัน ๑๐ ชั่ง, จานกลีบบัว ๑๐๐ ใบ, ชามข้าว ๑๐๐ ใบ, ชามแกง ๑๐๐ ใบ, ผลาไถนา ๒๐๐ อัน พระคำก้อนเจ้าเมืองคำเกิด ผ้าไตร ๒ ไตร, ชามข้าว ๑๐๐ ใบ, ชามแกง ๑๐๐ ใบ, ผลาไถนา ๒๕ อัน, รองเท้า ๕ คู่ ราชนบุตรเมืองคำม่วน ผ้าไตรหนึ่งไตร, ชามข้าว ๑๐๐ ใบ, ชามแกง ๑๐๐ ใบ, ผลาไถนา ๒๕ อัน, รองเท้า ๕ คู่ คุมขึ้นมาด้วยแล้ว

หนังสือมา ณ วันศุกร์ เดือน ๙ แรม ๑๑ ค่ำ ปีมจว นักษัตร สัมฤทธิศก

รายชื่อผู้มีอุปการคุณในการจัดพิมพ์ :

๑. พิพิธภัณฑ์เมืองสกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร	จำนวน ๖,๐๐๐ บาท
๒. ศูนย์อนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านหัตถ์ภูพานสกลนคร	จำนวน ๕,๐๐๐ บาท
๓. นายพจนวราภรณ์ เขจรเนตร – นางสาวอมรรัตน์ ธนู	จำนวน ๑,๐๐๐ บาท
๔. ดร. ปูริดา วิปัสชา	จำนวน ๑,๐๐๐ บาท
๕. ดร. พิมพ์อมร นิยมคำ	จำนวน ๑,๐๐๐ บาท
๖. นายจักรกฤษณ์ ดิเรกคุณาภรณ์ – นางสาวสุพรรณษา อินทรวินิชย์	จำนวน ๑,๐๐๐ บาท
๗. นายกฤษดากร บันลือ	จำนวน ๑,๐๐๐ บาท
๘. ผู้มีอุปการคุณไม่ประสงค์ระบุนาม	จำนวน ๕๐๐ บาท
๙. ดร.อิทธิราชย์ นันชนันต์	จำนวน ๓๐๐ บาท
๑๐. คุณจตุพล พันธูอน	จำนวน ๓๐๐ บาท
๑๑. คุณปกรณ์ ปุกหุต	จำนวน ๑๐๐ บาท

